Sprawa C-276/20

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

24 czerwca 2020 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Landgericht Erfurt (Niemcy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

15 czerwca 2020 r.

Strona powodowa:

A, G, E

Strona pozwana:

B AG

– […] –

Landgericht Erfurt (sąd krajowy w Erfurcie, Niemcy)

[…]

Postanowienie odsyłające

W sporze

_____ A_____, G_____, E_____

– strona powodowa –

[…]

DOKUMENT ROBOCZY

przeciwko

B_____AG, reprezentowanej przez zarząd, B_____, W_____

– strona pozwana –

[…]

o odszkodowanie za szkody wynikające z „afery spalinowej”

Ósma izba cywilna Landgericht Erfurt (sądu krajowego w Erfurcie, Niemcy)

[…]

w składzie jednego sędziego w dniu 15 czerwca 2020 r.

p o s t a n o w i ł a: [Or. 2]

I. […]

II. Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej zostają przedłożone na podstawie art. 267 TFUE następujące pytania w celu wydania orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

1. Czy prawo Unii, a w szczególności zasada skuteczności i europejskie prawa podstawowe, nakazuje, aby w przypadku naruszenia przez producenta pojazdu lub silnika europejskiego prawa dotyczącego rejestracji pojazdów i europejskich norm emisji spalin faktyczne używanie pojazdu nie było zaliczane na poczet szkody poniesionej przez kupującego? Czy taki zakaz odliczania ma zastosowanie w każdym razie w przypadku, gdy producent wyrządza klientowi szkodę niezgodnie z zasadami współżycia społecznego i umyślnie?

2. Czy sąd odsyłający jest niezawisłym i bezstronnym sądem w rozumieniu art. 267 TFUE w związku z art. 19 ust. 1 zdanie trzecie TUE i art. 47 akapit drugi Karty praw podstawowych Unii Europejskiej?

Uzasadnienie

A. Stan faktyczny i postępowanie główne

Spór w postępowaniu głównym jest jednym z wielu przypadków w „aferze dieslowej”, w których na obszarze całej Europy dochodzi się odszkodowania od producentów pojazdów lub silników, które są wyposażone w zabronione urządzenie ograniczające skuteczność działania.

DOKUMENT ROBOCZY

Powódka zakupiła w dniu 2 czerwca 2012 r. od dealera samochodowego nowy samochód osobowy […]. Pojazd jest wyposażony w silnik diesla, który został wyprodukowany przez pozwaną […] i spełnia normę emisji Euro 5. Silnik ten jest wyposażony w oprogramowanie sterujące, które zmniejsza emisję tlenków azotu na stanowisku badawczym w porównaniu z normalną jazdą.

Przekazanie samochodu powódce i pierwsza rejestracja nastąpiły w dniu 20 lipca 2012 r., po zapłaceniu ceny zakupu w wysokości 21 000,00 EUR brutto. W ramach „kampanii przywoławczej" powódka umożliwiła przeprowadzenie w dniu 25 czerwca 2018 r. tzw. aktualizacji oprogramowania. We wrześniu 2018 r. powódka złożyła pozew i zażądała zapłaty 21 000,00 EUR, tj. ceny zakupu w pełnej wysokości oraz odsetek już od dnia 20 lipca 2012 r., i to za jednoczesnym zwrotem pojazdu. **[Or. 3]**

B. Pytania prejudycjalne i ich znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu

I. W przedmiocie pytania pierwszego

1. Stan prawny na gruncie prawa niemieckiego w przypadkach takich jak niniejszy został w dużej mierze wyjaśniony. Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości, Niemcy) w ustanawiającym zasadę wyroku […] potwierdził odpowiedzialność pozwanych na podstawie § 826 BGB (niemieckiego kodeksu cywilnego), tj. za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego, umyślną szkodę (BGH, wyrok z dnia 25 maja 2020 r., VI ZR 252/19 […]). Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) założył przy tym występowanie zabronionego urządzenia ograniczającego skuteczność działania, o którym mowa w art. 5 ust. 2 zdanie pierwsze rozporządzenia 715/2007/WE (zob. także opinia rzecznik generalnej E. Sharpston z dnia 30 kwietnia 2020 r., C-693/18 […]).

a) Ta odpowiedzialność producenta pojazdu lub silnika prowadzi do „anulowania transakcji". Poszkodowany kupujący może żądać od producenta zapłaty odszkodowania za jednoczesnym zwrotem pojazdu. Należy założyć, że szkodą jest pierwotnie zapłacona cena zakupu.

b) Konkretna wysokość odszkodowania jest sporna i nie została jeszcze ostatecznie wyjaśniona. Chodzi tu o dwie kwestie zasadnicze z ekonomicznego punktu widzenia, a mianowicie, czy i w jakim zakresie, z jednej strony, należy wziąć pod uwagę faktyczne używanie pojazdu przez kupującego jako okoliczność zmniejszającą szkodę, a z drugiej strony, czy i w jakim zakresie, a w szczególności od jakiego momentu producent powinien zapłacić odsetki od należnej kwoty odszkodowania.

c) Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) chciałby, by faktyczne używanie („przejechane kilometry"), które miało miejsce w międzyczasie, było zaliczane na poczet szkody, tj. odliczane od ceny zakupu w drodze kompensaty […].

DOKUMENT ROBOCZY

Nie jest to w żadnym wypadku bezwzględnie obowiązującym rozwiązaniem na gruncie prawa niemieckiego; poważne argumenty przemawiają przeciwko temu […]. W szczególności wyrównanie ewentualnych korzyści – w tym przypadku faktycznego używania pojazdu – musi być racjonalne z punktu widzenia poszkodowanego, a sprawca szkody nie może zostać w nadmiernym stopniu zwolniony z odpowiedzialności […].

d) Sąd odsyłający powziął mogące zaważyć na rozstrzygnięciu wątpliwości, czy takie odliczenie jest zgodne z zasadą skuteczności prawa Unii oraz wymogiem optymalizacji praw podstawowych i zasad zapisanych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej (art. 51 ust. 1 zdanie drugie karty) **[Or. 4]**. Ponadto nie powinno być możliwe kompensowanie korzyści i niedogodności na podstawie analogicznego stosowania przepisów dotyczących sprzedaży towarów konsumpcyjnych.

aa) Zasada skuteczności wynikająca z prawa Unii wymaga, aby stosowanie prawa krajowego nie udaremniało ani nie utrudniało nadmiernie wykonywania praw i roszczeń przyznanych przez prawo Unii (zob. art. 47 karty, art. 19 TUE). Nie można również udaremniać ani nadmiernie utrudniać osiągnięcia celów wyznaczonych przez prawo Unii.

Cele i zamierzenia europejskiego prawa dotyczącego rejestracji pojazdów i emisji uzyskują skuteczność (effet utile) w praktyce tylko wtedy, gdy popełnione naruszenia zostają ukarane, a przyszłym naruszeniom będzie się zapobiegać (zob. także art. 46 dyrektywy 2007/46/WE). Aby zapewnić osiągnięcie celów w zakresie wysokiego poziomu bezpieczeństwa drogowego, wysokiego poziomu ochrony zdrowia i środowiska, racjonalnego wykorzystania energii, skutecznej ochrony przed nieuprawnionym użyciem oraz, w stosownych przypadkach, ochrony konsumentów, konieczne jest wprowadzenie skutecznych sankcji o charakterze odstraszającym. Sądy krajowe muszą wziąć to pod uwagę (zob. wyrok Trybunału z dnia 3 października 2013 r., C-32/12).

Jednakże zarówno karanie, jak i skutek zapobiegawczy wydają się wątpliwe, jeżeli naruszenia praw są „opłacalne”, tzn. mogą być popełniane w dużej mierze bez ryzyka. Z punktu widzenia prawa Unii kompensowanie dokonane przez Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) może prowadzić do niesłusznego zwolnienia sprawcy szkody z odpowiedzialności. Dzieje się tak dlatego, że z powodu upływu czasu kompensowanie korzyści w coraz większym stopniu działa na rzecz producentów, podczas gdy poszkodowani kupujący mogą zostać w nieuzasadnionym stopniu obciążeni. Mogłoby to zatem stanowić silną zachętę do popełnienia danego naruszenia i do nienależytego opóźniania spełnienia roszczeń.

W każdym razie coraz dłuższy czas trwania postępowania prowadzi do coraz mniejszej „szkody”. Przed sądami niemieckimi toczyły się już sprawy, w których korzyść z używania, obliczona zgodnie ze standardami mającymi zastosowanie w takich przypadkach, przekraczała pierwotną cenę zakupu. W rezultacie nie

DOKUMENT ROBOCZY

pozostawały już żadne szkody do naprawienia. Również w przedmiotowym postępowaniu głównym nastąpiłoby znaczne obniżenie kwoty odszkodowania, które pozwana musiałaby wypłacić w zamian za zwrot pojazdu. Jak wynika z akt, w chwili wniesienia pozwu we wrześniu 2018 r. powódka przejechała już 130 000 km, co doprowadziłoby do odliczenia kwoty 9000,00 EUR.

bb) Podobnie jak zasada skuteczności, prawa podstawowe przewidziane w prawie Unii mogą również stać na przeszkodzie uwzględnieniu faktycznego używania […].

W niniejszej sprawie znajduje zastosowanie karta praw podstawowych, tj. wiąże ona Unię Europejską i jej państwa członkowskie oraz nakłada na nie obowiązki (art. 51 ust. 1 karty). Stosowanie prawa Unii – w tym przypadku prawa dotyczącego rejestracji pojazdów – obejmuje i wymusza zatem **[Or. 5]** zastosowanie praw podstawowych chronionych na mocy karty (wyrok Trybunału z dnia 26 stycznia 2013 r., C-617/10, pkt 21).

Z punktu widzenia przepisów materialnych szczególnie istotne są prawo do życia (art. 2 ust. 1 karty) oraz prawo do poszanowania integralności fizycznej i psychicznej (art. 3 ust. 1 karty) jako „ekologiczne prawa człowieka”. Te prawa podstawowe – ze względu na ich ścisły związek z godnością człowieka zapisaną w art. 1 karty – mają bezpośredni skutek wobec osób trzecich lub skutek horyzontalny. Tym samym muszą mieć one wiążący charakter w sporze cywilnoprawnym między osobami prywatnymi (zob. wyrok Trybunału z dnia 17 kwietnia 2018 r., C-414/16, pkt 76 i nast.). Ponadto uzupełniająco mają tu zastosowanie zasady ochrony zdrowia z art. 35 karty, ochrony środowiska z art. 37 karty oraz ochrony konsumentów z art. 38 karty. Wszystkie te prawa podstawowe i zasady pociągają za sobą daleko idące obowiązki ochrony, które muszą być uwzględniane przez sądy […].

cc) Wreszcie do niniejszej sprawy można by odnieść oceny stosowane na gruncie prawa o sprzedaży towarów konsumpcyjnych (dyrektywa 1999/44/WE). Na przykład sprzedawca, który dostarczył towar konsumpcyjny niezgodny z umową, nie może żądać od konsumenta wynagrodzenia za używanie takiego towaru do czasu jego wymiany na nowy (wyrok Trybunału z dnia 17 kwietnia 2008 r., C-404/06).

e) Czy kompensowanie należy w każdym razie pominąć, jeżeli – jak w niniejszym przypadku – producent umyślnie i sprzecznie z zasadami współżycia społecznego wyrządził szkodę kupującym? Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) stwierdził w tym zakresie, że pozwana w ramach podjętej przez siebie strategicznej decyzji odnośnie do rozwoju silnika, polegającej na uzyskaniu homologacji typu w drodze oszukańczego wprowadzenia w błąd Kraftfahrt-Bundesamt (federalnego urzędu ds. pojazdów) oraz na wprowadzeniu na rynek takich wybrakowanych pojazdów, celowo wykorzystała naiwność i zaufanie nabywców pojazdów […]. Było to

DOKUMENT ROBOCZY

motywowane dążeniem pozwanej do redukcji kosztów, maksymalizacji zysku i uzyskaniu przewagi konkurencyjnej.

f) Wreszcie pojawia się pytanie, czy w sytuacjach, w których faktyczne używanie pojazdu byłoby brane pod uwagę jako okoliczność zmniejszająca szkodę, można uczynić zadość zasadzie skuteczności i prawom podstawowym przewidzianym w prawie Unii poprzez przyznanie – w pewien sposób celem wyrównania – odsetek w istotnej wysokości, należnych od kwoty rzeczywiście przyznanego odszkodowania.

Prawo niemieckie zawiera przepisy, zgodnie z którymi należy zapłacić nie tylko odsetki procesowe, tzn. odsetki od momentu zawisłości sporu (§ 291 BGB), ale także – w poprzedzającym okresie – od momentu, w którym sprawca szkody pozostaje w opóźnieniu z zapłatą odszkodowania (§ 286, § 288 BGB) lub, w jeszcze większym zakresie, **[Or. 6]** od momentu zapłaty ceny zakupu (§ 849, § 246 BGB).

2. Odpowiedź udzielona przez Trybunał i jego wskazówki dotyczące pytania pierwszego oraz wszystkich związanych z nim aspektów są istotne dla rozstrzygnięcia sporu i mają istotne znaczenie ekonomiczne dla stron. W postępowaniu głównym powódka żąda odszkodowania w wysokości zapłaconej przez nią ceny zakupu, to znaczy niezmniejszonego, bez żadnego odliczenia za przejechane przez nią kilometry. Ponadto – na podstawie § 849 BGB – domaga się ona odsetek od dnia 20 lipca 2012 r., a więc od dnia zapłaty ceny zakupu.

II. W przedmiocie pytania drugiego

1. Sąd odsyłający, sąd cywilny w Turyngii, podziela zastrzeżenia i wątpliwości Verwaltungsgericht Wiesbaden (sądu administracyjnego w Wiesbaden, Niemcy) w odniesieniu do niezawisłości instytucjonalnej i uprawnienia sądów niemieckich do składania wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym na podstawie art. 267 TFUE […]. Wskazuje się tu na wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Verwaltungsgericht Wiesbaden (sąd administracyjny w Wiesbaden) w dniu 28 marca 2019 r. oraz na postępowanie toczące się przed Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości ([…] C-272/19 […]).

a) Trybunał wielokrotnie miał okazję dokonywać wykładni i stosować podstawowe normy zawarte w art. 19 TUE i art. 47 karty dotyczące niezawisłości sędziów. Ponadto Trybunał sprecyzował wymagania co do postępowania z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym na podstawie art. 267 TFUE. Nie ma wyraźnego powodu, aby stosować inne standardy do art. 267 TFUE niż do art. 19 TUE i art. 47 karty. Trybunał słusznie zakłada ścisły związek między tymi podstawowymi normami prawa Unii (zob. wyroki Trybunału: z dnia 25 lipca 2018 r., C-216/18, pkt 54, a także z dnia 27 lutego 2018 r., C-64/16, pkt 38, 41 i nast.; z dnia 16 lutego 2017 r., C-503/15, pkt 36 i nast.).

DOKUMENT ROBOCZY

Wiele przemawia również za tym, że standardy ustanowione przez Trybunał odnośnie do „całkowitej niezależności” organów ochrony danych (wyrok Trybunału z dnia 9 marca 2010 r., C-518/07) mają tym bardziej zastosowanie do sądów, które są powołane do realizacji praw podstawowych w pełnym zakresie.

b) Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału sąd musi być w stanie wykonywać swoje funkcje całkowicie niezależnie, bez podlegania żadnej hierarchii służbowej lub podporządkowania komukolwiek, i bez otrzymywania nakazów czy wskazówek z jakiegokolwiek źródła (zob. na przykład wyrok Trybunału z dnia 16 lutego 2017 r., C-503/15, pkt 36 i nast.). Tylko w ten sposób sędziowie są chronieni przed ingerencją lub naciskami zewnętrznymi, które mogłyby zagrozić niezależności ich osądu **[Or. 7]** i wpłynąć na ich rozstrzygnięcia. Tylko w ten sposób można rozwiać wszelkie uzasadnione wątpliwości osób występujących z roszczeniami co do odporności sądów na czynniki zewnętrzne i ich neutralności wobec sprzecznych interesów.

c) Krajowe przepisy konstytucyjne w Niemczech i w Turyngii nie spełniają tych wymogów (co do braku niezawisłości prokuratury niemieckiej, zob. wyrok Trybunału z dnia 27 maja 2019 r., C-508/18 i in.). Przepisy te przewidują tylko funkcjonalną niezawisłość sędziowską w podstawowym obszarze działalności sądowniczej, niezawisłość osobistą. Nie jest to jednak wystarczające do ochrony przed wszelkimi wpływami zewnętrznymi. Instytucjonalna niezawisłość sądów, która jest również niezbędna do tego celu, nie jest bowiem w żaden sposób zagwarantowana. Niezawisłość poszczególnych sędziów jest jednak gwarantowana przez niezawisłość sądownictwa jako całości.

Przepisy o ustroju sądownictwa w Turyngii oraz turyńska ustawa o sędziach nie spełniają standardów określonych przez europejskie prawo konstytucyjne i Europejski Trybunał Sprawiedliwości w zakresie niezawisłości sądów (zob. na przykład wyrok Trybunału z dnia 19 listopada 2019 r., C-585/18 i in., pkt 121 i nast., a także wyroki Trybunału: z dnia 24 czerwca 2019 r., C-619/18; z dnia 25 lipca 2018 r., C-216/18). W szczególności:

aa) W Turyngii – podobnie jak we wszystkich innych krajach związkowych Niemiec – organizacja i administracja sądów znajduje się w rękach władzy wykonawczej, która nadzoruje sądy i kieruje nimi pod względem personalnym i materialnym. Ministerstwa sprawiedliwości decydują o stanowiskach i liczbie sędziów w danym sądzie, a także o materialnym wyposażeniu sądów. Ponadto sędziowie są mianowani i awansowani przez ministrów sprawiedliwości. Leżąca u podstaw tego procesu ocena sędziów leży w gestii ministerstw i prezesów sądów, którzy – poza ewentualną własną działalnością sądowniczą – są częścią władzy wykonawczej. W praktyce ministrowie sprawiedliwości oraz podlegli im administracyjnie i związani ich poleceniami prezesi pełnią funkcję strażników, tzw. *gatekeeper*. Ponadto prezesi pełnią nadzór służbowy nad wszystkimi sędziami.

DOKUMENT ROBOCZY

bb) Dla Niemiec i Turyngii charakterystyczne są ponadto liczne formalne i nieformalne związki oraz osobiste współzależności pomiędzy władzą sądowniczą i wykonawczą. Na przykład sędziom można powierzyć sprawy administracyjne wymiaru sprawiedliwości. Wątpliwości wzbudza w szczególności tradycyjna praktyka delegowania sędziów do ministerstw krajowych lub federalnych. Oddelegowani sędziowie są często przez lata włączeni do hierarchicznej struktury ministerstwa. Nierzadko zdarza się również, że dochodzi do wielokrotnych zmian stanowisk pomiędzy ministerstwami i sądami, a nawet pomiędzy statusem sędziego i urzędnika.

Sędzia odsyłający sam został w taki sposób trzy razy oddelegowany, a mianowicie dwukrotnie **[Or. 8]** do Thüringer Justizministerium (ministerstwa sprawiedliwości Turyngii), a ponadto do Thüringer Staatskanzlei (kancelarii stanu w Turyngii).

Takie osobiste powiązania władzy wykonawczej i sądowniczej naruszają nie tylko prawo europejskie, ale także obowiązujące na całym świecie Bangalore Principles of Judicial Conduct (zasady postępowania sędziów z Bangalore) [zob. Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct (komentarz do zasad postępowania sędziów z Bangalore), www.unodc.org, s. 36, www.unodc.org, s. 36: „*The movement back and forth between high-level executive and legislative positions and the judiciary promotes the very kind of blurring of functions that the concept of separation of powers intends to avoid*”. („*Przemieszczanie się tam i z powrotem pomiędzy stanowiskami władzy wykonawczej i ustawodawczej wysokiego szczebla a stanowiskami w sądownictwie sprzyja w istocie rozmyciu funkcji, któremu koncepcja rozdziału władz stara się zapobiec*”)].

cc) Zwłaszcza praktyki nieformalne wydają się niekiedy arbitralne. Podczas gdy sądy są na zewnątrz gwarantami braku arbitralności, sędziowie są – również ze względu na te nieformalne praktyki – narażeni na ryzyko arbitralności i decyzjonizm administracyjny. W zakresie, w jakim w ostatnim czasie w wyniku rosnącej świadomości problemu zostały wprowadzone tak zwane „procedury ujawniania interesu”, jak miało to miejsce ostatnio w Turyngii, na przykład w przypadku oddelegowania i okresów próbnych w sądzie(-ach) wyższych instancji lub w przypadku zarządzania grupami roboczymi aplikantów sądowych, brakowało dotychczas możliwości wniesienia sprawy do sądu, tj. możliwości dochodzenia praw na drodze sądowej.

dd) Wszystko to otwiera przed władzą wykonawczą możliwość wywierania niedopuszczalnego wpływu na władzę sądowniczą. Obejmuje to również wpływy pośrednie, sugestie i odziaływanie psychologiczne. Istnieje realne niebezpieczeństwo „nagradzania” lub „karania” za podejmowanie określonych decyzji [zob. postanowienie BVerfG (federalnego trybunału konstytucyjnego, Niemcy) z dnia 22 marca 2018 r., 2 BvR 780/16, […] pkt 57, 59).

ee) Bliskie powiązania niemieckiego sądownictwa z władzą wykonawczą, jego hierarchizacja i zależność instytucjonalna sięgają autorytarnego państwa

DOKUMENT ROBOCZY

niemieckiego XIX wieku i „Führerprinzip” – zasady przywództwa wyznawanej przez narodowych socjalistów – „długiego cienia” z przeszłości. Wszystkie niemieckie przepisy o ustroju sądownictwa opierają się w zakresie nadzoru służbowego na tzw. modelu prezydenckim (który w czasach nazistowskich został wypaczony, stanowiąc nadużycie prawa poprzez przeniesienie zasady „Führerprinzip” na sądy […].

Duży wpływ władzy wykonawczej na decyzje personalne podejmowane przez władzę sądowniczą nie jest częścią niemieckiej kultury prawnej. Struktura sądownictwa, która pochodzi z czasów sprzed nastania demokracji, nie stanowi wystarczającej przeszkody dla politycznej instrumentalizacji. Brak jest *constitutional resilience* (odporności konstytucyjnej) […]. **[Or. 9]**

ff) Z poniższych norm można zasadniczo wyprowadzić nie tylko nieformalne, ale również instytucjonalne powiązania pomiędzy władzami w Turyngii:

Artykuł 89 ust. 2 konstytucji Turyngii stanowi: O tymczasowym mianowaniu sędziów decyduje minister sprawiedliwości, a o ich dożywotnim mianowaniu – minister sprawiedliwości za zgodą komisji wyborczej sędziów. Zgodnie z art. 89 ust. 4 konstytucji Turyngii szczegółowe zasady w tym zakresie określa ustawa.

W związku z powyższym art. 3 ust. 1 Thüringer Richter- und Staatsanwältegesetz (ThürRiStAG, turyńskiej ustawy o sędziach i prokuratorach) stanowi, że minister właściwy ds. sądownictwa powołuje i odwołuje sędziów i prokuratorów. Zgodnie z § 3 ust. 2 ThürRiStAG minister właściwy ds. sądownictwa jest najwyższym zwierzchnikiem służbowym w rozumieniu tej ustawy w odniesieniu do sędziów i prokuratorów; zgodnie z § 3 ust. 3 ThürRiStAG minister właściwy ds. sądownictwa jest również członkiem komisji wyborczej sędziów.

Jak wynika z § 3 i § 63 ThürRiStAG, minister właściwy ds. sądownictwa jako najwyższy zwierzchnik służbowy decyduje również o przyznawaniu awansów – zarówno w toku postępowania, jak i w jego wyniku – ostatecznie i wiążąco. Zgodnie z § 63 ust. 3 zdanie trzecie ThürRiStAG przy przyznawaniu awansu – w przypadku braku porozumienia między komisją wyborczą sędziów a ministrem sprawiedliwości – minister może ponownie zaproponować kandydata lub rozpocząć procedurę obsadzenia stanowiska od nowa („prawo weta”).

Ponadto normy kraju związkowego dotyczące wykonania przepisów o ustroju sądownictwa zawierają szereg regulacji, które podkreślają przenikanie się władz i szeroki zakres władzy wykonawczej. Zgodnie z § 3 AGGVG (Gesetz zur Ausführung des Gerichtsverfassungsgesetzes, turyńskiej ustawy wykonawczej do przepisów o ustroju sądownictwa) ministerstwo właściwe ds. sądownictwa określa liczbę izb i senatów w sądach. Podobne merytorycznie uregulowania można znaleźć przykładowo w odniesieniu do sądownictwa administracyjnego w § 1 ust. 4 i § 2 AGVwGO (Gesetz zur Ausführung der Verwaltungsgerichtsordnung, turyńskiej ustawy wykonawczej do przepisów o ustroju sądownictwa

DOKUMENT ROBOCZY

administracyjnego). Do tego dochodzi jeszcze nadzór służbowy. Zgodnie z § 10 ust. 1 AGGVG nadzór służbowy jest sprawowany przez:

1. ministerstwo właściwe ds. sądownictwa w stosunku do sądów powszechnych i prokuratur kraju związkowego,

2. prezesa Oberlandesgericht (wyższego sądu krajowego) i prezesa Landgericht (sądu krajowego) w stosunku do sądów swojego okręgu.

Ponadto sami prezesi podlegają nadzorowi służbowemu […].

gg) Prawa sędziów w Turyngii do udziału i współdecydowania, podobnie jak dostępne środki prawne, nie korygują powyżej opisanej sytuacji w wystarczającym stopniu. Z jednej strony, **[Or. 10]** zgodnie z § 40 ThürRiStAG przedstawicielstwom sędziów przyznaje się prawo do pełnego współdecydowania tylko w ograniczonym zakresie; zakres tego współdecydowania jest znacznie węższy niż w przypadku urzędników kraju związkowego.

Z drugiej strony, istnieją poważne przeszkody w stosowaniu mało dostępnych środków zaskarżenia, które wchodzą w rachubę w przypadku ingerencji w niezawisłość sędziowską. Wniesienie sprawy do sądu dyscyplinarnego dla sędziów stanowi znaczne obciążenie, niekiedy pociągające za sobą wysokie koszty zawodowe i społeczne. Nie można pominąć okoliczności, że środek prawny jest na ogół skierowany przeciwko działaniom podejmowanym przez przełożonych, tj. prezesów sądów, którzy są odpowiedzialni za system oceny sędziów i tym samym „sterują” awansami i przydzielaniem zadań. Ponadto złożenie skargi do sądu dyscyplinarnego dla sędziów w Turyngii jest poprzedzone złożoną procedurą odwoławczą, której przeprowadzenie leży w gestii władzy wykonawczej.

d) Te niedoskonałości mogą prowadzić do uzasadnionych wątpliwości opinii publicznej, czy sądy niemieckie są wystarczająco chronione przed ingerencją lub naciskami z zewnątrz, w szczególności ze strony władzy wykonawczej. Ponadto mogą powstać uzasadnione wątpliwości, czy sądy są uodpornione na bezpośredni lub pośredni wpływ z zewnątrz. Wreszcie istnieje również ryzyko stosowania prawa z uwzględnieniem konkretnych interesów, tj. brak neutralności w odniesieniu do sprzecznych interesów stron (zob. w sprawie tych kryteriów wyrok Trybunału z dnia 19 listopada 2019 r., C-585/18 i in.).

e) Zasada rozdziału władzy wykonawczej i sądowniczej została również podkreślona w orzecznictwie Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu. Niedawno wyraził on wątpliwości co do niezawisłości i bezstronności senatu notariuszy utworzonego przy Oberlandesgericht Celle (wyższym sądzie krajowym w Celle, Niemcy) (wyrok ETPC z dnia 30 stycznia 2020 r., nr 29295/16 […]). Fakt, że sędziowie tego senatu podlegają władzy administracyjnej prezesa wyższego sądu krajowego w odniesieniu do ich kariery zawodowej i ewentualnego postępowania dyscyplinarnego przeciwko nim, może budzić u wnioskodawcy obiektywnie uzasadnione obawy.

DOKUMENT ROBOCZY

f) W praktyce Verwaltungsgericht Wiesbaden (sąd administracyjny w Wiesbaden) odnosi się do takich postępowań przed sądami administracyjnymi, których uczestnikiem jest odpowiednie ministerstwo sprawiedliwości, na przykład w przypadku sporów między urzędnikami lub między konkurentami na to samo stanowisko.

Sądy cywilne często orzekają w postępowaniach, w których uczestniczy własny kraj związkowy lub Republika Federalna Niemiec. Dotyczy to na przykład dużych projektów budowlanych lub odpowiedzialności państwa. W takich przypadkach wątpliwe jest, czy sądy, ze względu na ich zależność instytucjonalną od władzy wykonawczej będącej stroną lub uczestnikiem sporu, mają wymagany status neutralnej „osoby trzeciej” (w sprawie tego istotnego wymogu niezawisłości zob. na przykład wyroki Trybunału: z dnia 9 października 2014 r., C-222/13, pkt 29; z dnia 22 grudnia 2010 r., **[Or. 11]** C-517/09, pkt 38).

Jedynie „uwolnienie” sądownictwa od związków z władzą wykonawczą, jak to już miało miejsce w wielu innych państwach członkowskich, tj. stworzenie niezależnych, odpowiednio finansowanych i słabo zhierarchizowanych struktur sądowych może nadal gwarantować wysoką jakość niemieckiego orzecznictwa i *good judging* (prawidłowe rozstrzyganie sporów), co jest warunkiem zaufania do sądownictwa.

2. Uprawnienie do składania wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym na podstawie art. 267 TFUE oraz wykładnia art. 19 ust. 1 zdanie trzecie TUE i art. 47 ust. 2 karty, o której dokonanie został poproszony Trybunał, mają znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu i nie mają charakteru hipotetycznego. Są one ściśle i nierozerwalnie związane z postępowaniem głównym i konkretną sytuacją sądu odsyłającego (zob. wyrok Trybunału z dnia 27 lutego 2018 r., C-64/16, pkt 19 i nast.). Następujące okoliczności faktyczne i prawne są szczególnie istotne:

a) W postępowaniu głównym sąd – jako sąd Unii – ma obowiązek rozstrzygnąć kwestie dotyczące stosowania i wykładni prawa Unii, w tym przypadku europejskiego prawa dotyczącego rejestracji pojazdów w związku z przewidzianą w prawie Unii zasadą skuteczności i europejskimi prawami podstawowymi, które są również zawarte w art. 19 TUE i art. 47 karty. Postępowanie główne wykazuje ścisły związek z prawem Unii.

b) W tym kontekście pojawia się problem proceduralny dotyczący tego, czy i na jakich warunkach w ogóle istnieje uprawnienie do złożenia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Trybunał jest uznawany za właściwy i uprawniony do wskazania sądowi odsyłającemu elementów prawa Unii, które mogą przyczynić się do rozstrzygnięcia kwestii uprawnienia do złożenia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym (zob. wyrok Trybunału z dnia 19 listopada 2019 r., C-585/18 i in., pkt 100). Jeżeli Trybunał jest właściwy i uprawniony do udzielania wyjaśnień w zakresie wstępnych kwestii proceduralnych lub kwestii dotyczących wykładni przepisów proceduralnych

DOKUMENT ROBOCZY

prawa Unii, które sąd odsyłający jest zobowiązany zastosować w celu wydania wyroku (zob. wyrok Trybunału z dnia 26 marca 2020 r. w sprawie C-558/18 i in., pkt 50), powinno to mieć tym bardziej zastosowanie do kwestii dotyczących niezbędnych cech sądu odsyłającego.

c) Ponadto istnieje ścisły i nierozerwalny związek między pytaniami prejudycjalnymi dotyczącymi „afery dieslowej" a statusem sądu odsyłającego. Państwo ma znaczny udział w pozwanej. Ze względu na interesy polityki gospodarczej i rynku pracy związane z niemieckim przemysłem samochodowym, zwłaszcza w czasach pandemii, a także z uwagi na samą liczbę postępowań presja wywierana na sądy jest wyjątkowo duża. Zauważono również, że sądy cywilne znajdujące się w pobliżu siedziby pozwanej – inaczej niż **[Or. 12]** znaczna większość niemieckich sądów orzekających co do istoty sprawy, a obecnie także Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) – oddalają powództwa wnoszone przeciwko pozwanej.

d) Co więcej, istotne znaczenie ma pismo prezesa Oberlandesgericht Dresden (wyższego sądu krajowego w Dreźnie, Niemcy) z dnia 9 kwietnia 2020 r. […]. Pismo to, skierowane do wszystkich prezesów niemieckich wyższych sądów krajowych, zostało rozesłane i rozpowszechnione wśród organów sądowych Turyngii i dotarło także do sądu orzekającego w składzie jednego sędziego wydającego niniejsze postanowienie odsyłające.

Sugestia, aby zbadać, czy można „odroczyć" dalsze postępowanie i rozstrzygnięcie w sprawie silników diesla, może wywrzeć bezpośredni wpływ. Odnosi się to tym bardziej do wyrażonego jednoznacznie w tym piśmie negatywnego stanowiska co do *„szansy pełnego zwrotu ceny zakupu bez jakichkolwiek odliczeń za – także wieloletnie – używanie pojazdu"*. Właśnie do tej kwestii odnosi się jednak pierwsze pytanie prejudycjalne.

e) Do tego dochodzi coraz bardziej krytyczne stanowisko w Niemczech w kwestii wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, w każdym razie w odniesieniu do odesłań prejudycjalnych dokonywanych przez sądy orzekające co do istoty sprawy, które ostatecznie doprowadziło do postulatu ograniczenia prawa sądów orzekających co do istoty sprawy do składania takich wniosków. Odchodzący wiceprezes Bundesverfassungsgericht (federalnego trybunału konstytucyjnego), Ferdinand Kirchhof, reprezentował pogląd, że uprawnienie sądów niższej instancji do składania do Trybunału wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sprzyja obchodzeniu kolejnych instancji i wykazuje tendencję do różnicowania orzecznictwa […].

Wszystko to może prowadzić do sytuacji, w której sądy orzekające co do istoty sprawy w Niemczech będą rezygnować ze składania wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym (w sprawie nieograniczonego i niepodlegającego ograniczeniom prawa do składania wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zob. wyrok Trybunału z dnia 26 marca 2020 r., C-558/18 i in., pkt 55 i nast.).

DOKUMENT ROBOCZY

[…]

DOKUMENT ROBOCZY